

VITA MARINA

Zeebiologische documentatie
Kwartaaluitgave

28e jaargang nr. 3 - herfst 1978

INHOUD: 30 bladzijden + tabkaart

VISSEN pag. 41-44

BUIKPOTIGEN pag. 201-204

STOOTTANDEN tabkaart, pag. 1-10

AQUARIOLOGIE pag. 71-74

LITERATUUR pag. 71-72

VARIA MARITIMA pag. 367-372

RECTIFICATIE

Stellig hebben enigen onder u reeds ontdekt, dat op bladzijde Buikpotigen 194 bij een tweetal opercula helaas de verkeerde soortnamen zijn vermeld. Links boven is niet *Turbo cornutus*, maar *Turbo torquatus*. *Turbo cornutes* is rechts boven afgebeeld.

De pagina's met de aanduiding Tweekleppigen 157 en 158 zijn twee maal verschenen. Wilt u zo goed zijn op de tweede serie - zomer 1978 - achter het paginanummer een a te zetten, zodat deze bladzijden dan genummerd zijn 157a en 158a.

Wij bieden u onze welgemeende excuses aan voor deze storende fouten.

NATUURBESCHERMING ZEEHONDEN

In Pandanieuws lezen we, dat in de Oostzee tengevolge van de nadelige invloed van giftige stoffen op de voortplanting de aantallen gewone zeehonden, *Phoca vitulina* L., grijze of kegelrobber, *Halichoerus grypus* (Fabricius) en stink- of ringelrobber, *Pusa hispida botnica* (Gmelin) blijven teruglopen. Het afschieten van grijze zeehonden op de Orkney-eilanden bij Schotland, waarvoor aanvankelijk toestemming was verleend, is op het laatste nippertje niet doorgegaan. Protesten van verschillende kanten hebben de houding van de Engelse regering gewijzigd.

NIUWJAARSKAARTEN MET EEN MALACOLOGISCH TINTJE

Elk jaar bij de jaarwisseling ontvangen wij van vrienden en relaties de beste wensen afgedrukt of geschreven op smaakvolle, stijlvolle, maar ook op wanstaltige lelijke en afgezaagde nieuwjaarskaarten. Maar ook zijn er ieder jaar originele zelfvervaardigde kaarten bij. En hoe kan het ook anders dat deze kaarten vaak in het teken van een schelp of een ander malacologisch onderwerp staan.

Ook het zeebiologisch museum verzond dit jaar een toepasselijke kaart in stijl; zie de afbeelding hieronder.

De "zeebiologische kaarten" welke wij ontvangen hebben wij bewaard.

We gaan er een verzameling van aanleggen. Worden het er veel in de loop van de jaren dan maken we er misschien wel eens een kleine wisselexpositie van in ons museum.

Maar nu de vraag: Heeft U misschien ook een dergelijke kaart verstuurd, heeft U misschien ook Uw artistieke of fotografische gaven op een eigen originele nieuwjaarskaart botgevierd?

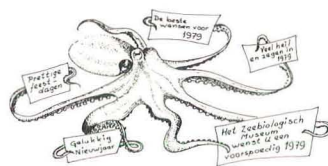
Zo ja, heeft U er dan misschien nog een over voor onze museumverzameling? U zou ons een groot genoegen er mee doen.

Mogelijk kan dit artikeltje voor velen een aansporing zijn om volgend jaar ook eens met een zelf ontworpen nieuwjaarskaart voor het voetlicht te treden.

Kijkt U nog even of U nog een exemplaar voor ons over heeft?

Zij die reeds een dergelijke kaart aan ons stuurden, hartelijk dank.

En voor de kaart en voor de goede wensen.

DE DRUKSIE
HANDENSCHUDDEN
IN DEZE DAGEN

VISETENDE ZEEKOEIEN

Ofschoon men altijd heeft aangenomen dat zeekeoien strikte vegetariërs zijn - waarbij de soms grote hoeveelheden lagere dieren die gelijk met de plantenkost naar binnen gaan, niet mogen worden verwaarloosd - heeft men kortgeleden vastgesteld dat ze ook zo nu en dan wat vis verorberen. Het eerst werd dit in gevangenschap geconstateerd. In Marineland (Florida) aten de zeekeoien visrestanten van de in hetzelfde bassin gehuisveste Amazonedolfijnen. Nu behoeft dit gedrag op zichzelf niets te betekenen. Het voedsel van dieren in gevangenschap wijkt hoe dan ook altijd af van dat in het wild. Het wordt echter anders wanneer men een bepaalde waarneming ook in de vrije natuur doet. En dat is zo lezen wij in Artis met zeekeoien het geval. Het eten van vis werd gezien bij een kleine populatie in de buurt van Jamaica. De observatie was daar vrij eenvoudig omdat de lamantijnen er een gewoonte van hebben gemaakt vis uit netten te stelen. Bij het verorberen van de vis zorgde de zeekeoien ervoor geen graten naar binnen te krijgen.

RECORDSCHOL

De Rijn en Gouw meldde dat begin 1978 in de Noordzee door noordzeekotter GO 1 uit Goederede een schol is gevangen die 83 cm lang is en 6,2 kg zwaar. Deze schol is de grootste ooit in de Noordzee gevestigd. Het record stond tot nu toe op 62 cm. Volgens oudere vissers zou er in de Barendtszee wel eens een schol van 7 kg zijn gevangen, maar dat kan visserslatijn zijn. Het thans gevangen recordexemplaar, dat door het Rijksinstituut voor Visserijonderzoek te IJmuiden is gekocht, zou de aanvallige leeftijd van 45 jaar hebben.

GIFTIGE CONUS STRIATUS

In november 1977 nabij het eiland Nukulefu, Fiji-eilanden, is een vrouw gestoken door een *Conus striatus* L., toen zij met blote handen te dicht in de buurt kwam van de half uit het zand stekende conus. De onaangename gevolgen, felle pijn en neiging tot flauw vallen, hetgeen enige uren duurde, hadden gelukkig geen fatale gevolgen, hoewel een dokter niet kon worden geraadpleegd, zo lasen wij in Levantina (no. 15, juli 1978). Het is evenwel de zoveelste waarschuwing om op de koraarfriffen niet met blote handen iets op te rapen of even in het zand te woelen.

HEREMIETKREEFT EN HUISVESTING

In de literatuur bestaat geen eenstemmigheid over de vraag, of heremietkreeften, die wegens hun groei moeten verhuizen, afhankelijk zijn van het aanbod van passende huisvesting in de vorm van lege schelpen van buikpotigen. In ieder geval zijn er ook meldingen van een minder passieve houding van heremietkreeften. Zo beschrijft James C. Rutherford (The Veliger, vol. 19, no. 4, pp. 438) waarnemingen van het optreden van de heremietkreeft *Paguristes turgidus* (Stimpson), die twee levende slakken van de soort *Busycotypus canaliculatus* (L.) achtereenvolgens uit hun huizen verwijderd en die huizen zonder overigens de slakken op te peuzelen in bezit neemt. Dit gebeurde weliswaar toen zij in een tank waren samengebracht en dus niet onder natuurlijke omstandigheden, maar het is niet waarschijnlijk, dat de heremietkreeft alleen dan in staat zou zijn een slakkehuis op de oorspronkelijke bewoner te veroveren. Het is echter niet uitgesloten, dat het welslagen van de kraakoperatie afhankelijk is van de conditie van de slak. Andere waarnemingen zouden ook in die richting kunnen wijzen.

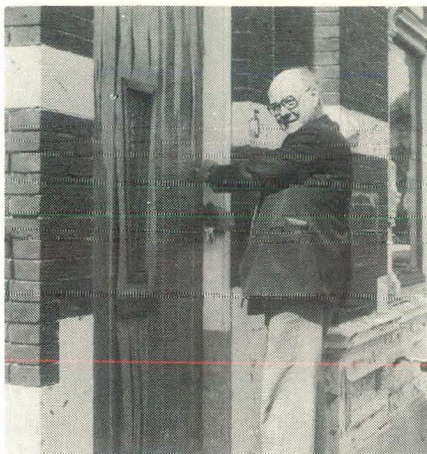
VERHUIZING

Het schelpenmuseum "In de Schulp" bestaat niet meer. Het is letterlijk met de grond gelijk gemaakt.

Op 17 en 18 juni 1978 is met vereende krachten en een gehuurde vrachtauto de inhoud van het volgepakte pand Zuid-Hollandlaan 5 overgebracht naar de Dr. Lelykade 39 aan de Scheveningse haven. Voorwaar geen kleinigheid. Pas bij een verhuizing ga je goed beseffen, hoeveel spullen er in een kleine ruimte opgetast kunnen staan. Achteraf vraag je je af, hoe het als museum toch redelijk heeft kunnen functioneren. Met enige foto's wordt gepoogd u een beeld te geven van de verhuizing van het museum. Daarbij moet dan nog worden bedacht, dat de collectie vele kwetsbare objecten telt, zodat de nodige voorzichtigheid was geboden.

Zo was het dan in de namiddag van 18 juni 1978 voorbij. Toen werd door onze voorzitter, de heer Entrop, voor de laatste maal de sleutel van Zuid-Hollandlaan 5 omgedraaid. Een mijlpaal ongetwijfeld in de ontwikkeling van het museum, maar voor hem toch zeker ook de afsluiting van een periode van vooren tegenspoed, waarin het uit het niet tot ontwikkeling brengen van een voor ons land bijzonder museum heeft plaats gevonden. Bovendien een stap in een toch ook nog niet zo zekere toekomst. Is de Dr. Lelykade het definitieve vestigingspunt van het zeebiologisch museum of staat ons over een aantal jaren een nieuwe verhuizing te wachten? Voorlopig dringen we het antwoord op deze vraag maar naar de achtergrond. Er is te veel te doen om het nieuwe museum bedrijfsklaar te maken en te bewijzen dat het een waardige plaats in de rij der Nederlandse musea verdient.

De gemeente, beducht voor vernielingen en brandstichtingen, heeft over het oude pand geen gras laten groeien. Binnen veertien dagen na de ontruiming ging de bulldozer aan het werk. Meedogenloos, om tenslotte triomfantelijk boven op de steenhoop van wat eens een museum was, zijn plaats in te nemen. Maar zeker in dit geval geldt meer dan ooit het parool om vooruit en niet om te zien.

Met grote ijver werkt een aantal liefhebbers aan de opbouw van het zeebiologisch museum. Vele vrije uren worden geïnvesteerd en het is spijtig dat niet meer krachten beschikbaar zijn. Nu zijn voor een belangrijk deel dezelfde personen ingeschakeld, die ook voor Biologia Maritima en de Vita Marina het werk moeten doen. Gelukkig heeft ook B.M. onderdak verkregen in het museum en staat de collectie ook ten dienste van onze Vita, zoals trouwens in het verleden ook al het geval was. Maar het is nu eenmaal onvermijdelijk, dat daardoor van de verhuizingschaos en de opbouwwerkzaamheden een nadelige invloed op het werk van B.M. uitgaat. Dat is natuurlijk betreuenswaardig, maar te overzien. Ons aanvankelijk optimisme over alles tegelijk is enigszins gelogenstraft. Maar er komt een ogenblik dat de nadelen in voordelen overgaan. Ondertussen kunt u ervan verzekerd zijn, dat u ondanks alles niet wordt vergeten. Of u daaraan twijfelt of niet, komt u op een zaterdagmiddag eens langs en overtuigt u zelf. U bent van harte welkom!

W.F.

Het museum zal na 5 mei 1979 dagelijks geopend zijn van 10-17 uur.
Zondags van 13-17 uur.
1e Kerstdag en nieuwjaarsdag gesloten.

PARASIET OF COMMENSAAL

Erwtekrabbetjes, zoals *Pinnotheres pisum* (L.), welke ook in onze mosselen voorkomt (Vita Marina, Geleedpotigen 13), werden lang beschouwd als de commensaal van schelpdieren. De krabbetjes hebben wel voordeel van hun gastheren, maar deze zouden van hun gasten geen schade ondervinden. Recentere onderzoekingen hebben evenwel uitgewezen dat het verblijf van het erwtekrabbetje toch niet zo onschuldig is als aanvankelijk gemeend. De krabbetjes wandelen over de kieuwen op zoek naar voedsel en veroorzaken daardoor schade aan de kieuwbladen. Het lichaamsgewicht van mosselen en oesters met krabben is geringer dan dat van soortgenoten zonder gasten. De gastheer moet volgens Jack B. Pearce (New York Shell Club Notes no. 244, sept. 1978) voedsel aan zijn ongenode gast afstaan, hetgeen vooral in tijden van voedselschaarste problemen kan opleveren. Het gedrag van het erwtekrabbetje doet dit diertje dus meer op een parasiet lijken dan op een onschuldige kostganger.

GEVRAAGD

De heer W. van der Valk, Soestdijksekade 790, 2574 ED Den Haag, telefoon 070-802546, is al jaren op zoek naar boeken van T. van Benthum Jutting over de Nederlandse mollusken. Het gaat om Gastropoda - Prosobranchia en Pulmonata (Fauna van Nederland, afl. VII) 1933, Gastropoda - Opisthobranchia, Amphineura en Scaphopoda (Fauna van Nederland, afl. VIII) 1936 en Lamellibranchia (Fauna van Nederland, afl. XII) 1943. Ook aanbiedingen van andere literatuur over Nederlandse mollusken zal de heer van der Valk op prijs stellen. Indien u hem kunt helpen, wilt u dan even met hem contact opnemen. Bij voorbaat hartelijk dank.

GEVRAAGD

Wie kan mij helpen aan de jaargangen 1969, 1970 en 1971 van de Vita Marina? Aanbiedingen met prijsopgave s.v.p. zenden aan F. van Bommel, Professor Poelslaan 1c, 3028 EP Rotterdam. U wordt bij voorbaat vriendelijk bedankt.

AANGEBODEN

Wegens vertrek naar het buitenland is mevrouw N. van de Boogaard, Nachtegaallaan 13, 5741 KA Beek en Donk, genoodzaakt haar schelpen en kasten - glazen schuifdeuren en -leg'plankjes' met verlichting te verkopen. De verzameling bevat ongeveer 1000 exemplaren. Verkoop alleen met kast. Verder aangeboden complete Vita Marina en schelpenboeken. Wie stelt zich met mevrouw v.d. Boogaard in verbinding?

POTVISJACHT

De Sowjet-Unie en Japan hebben zich neergelegd bij een besluit om de vangst van potvissen in het noordelijke deel van de Grote Oceaan drastisch te beperken: van 6.444 tot 3.800 exemplaren, een verlaging met 41 procent. De overeenstemming hierover zou in de hand gewerkt zijn door de overweging van de Sowjet-Unie om de commerciële walvisvangst binnen vijf jaar te beëindigen. In de junivergadering van de Internationale Walvisvaart Commissie in Londen werd over de potvisquota, aldus de Haagse Courant geen overeenstemming bereikt.

De Russen en de Japanners zijn de enigen die in de noordelijke Grote Oceaan op potvissen jagen. Een poging van de Amerikaanse delegatie de vangst te beperken tot mannelijke dieren strandde. Maar wel stemden de Russen en de Japanners er in toe niet uit te varen naar de Australische wateren waar de Australiërs zelf de jacht op potvissen hebben beëindigd.

HARDNEKKIGE OLIE

Zeven jaar geleden veroorzaakte een tanker-
aanvaring een grote olieverontreiniging langs
de kust van Massachusetts. De populaties
van de krab, *Uca pugnax*, zijn zelfs nu nog
sterk gereduceerd. Bovendien is de win-
tersterfte onder deze krabben verhoogd en
het bewegingsgedrag veranderd. In het weef-
sel worden nog steeds oliesporen aange-
toond.

ACTIE ZEEPARKEN

Vernieling, vergiftiging, vervuiling, ongeval-
len, allemaal oorzaken van de aantasting der
zeeën en oceanen. Om daartegen een dam op
te werpen worden allerlei beschermingspro-
jecten ontwikkeld: het beschermen van ko-
raalriffen, zeeparken voor walvissen, het ve-
ligstellen van legstranden voor zeeschildpad-
den enz. Het wereldnatuurfonds steunt deze
projecten in de actie "zeeparken". Bijdragen
ter ondersteuning van deze actie kunnen wor-
den gestort op postrekening 44466 te name

van Wereld Natuur Fonds, Zeist, met ver-
melding 'zeeparken'. Een voorbeeld van zo'n
zeepark voor walvissen treffen we bij Hawai
aan, waar de bultrug, *Megaptera novaeangli-
ae* Borowski, jaarlijks komt om te paren en
jongen te werpen. De bultrug geniet reeds
uitgebreide bescherming, maar nog niet is ge-
bleken, dat de resterende populatie van 7000
à 8000 exemplaren zich herstelt.

ZEEPARK

Een zeepark zal waarschijnlijk worden
gesticht bij de Malesische eilanden Redang en
Lang Tengah ten oosten van Trengganu, en
Paya-Segantang aan de westkust van Male-
sië. De hier bestaande koraalriffen zijn nog
de enige in dit gebied die vrijwel onbescha-
digd zijn. Zij zijn niet of nauwelijks bewoond
en worden alleen door vissers bezocht. Met
steun van het Wereldnatuurfonds is men
thans overgegaan tot bewaking van de eilan-
dengroepen.

